

Nihal Arda Akyıldız

Doçent Dr., Balıkesir Üniversitesi/Mimarlık Fakültesi/Mimarlık Bölümü, Balıkesir/Türkiye
Associate Professor, Balıkesir University/Faculty of Architecture/Department of Architecture,
Balıkesir/Turkiye

eposta: nihal.akyildiz@balikesir.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-1948-188X> - RorID: <https://ror.org/02tv7db43>

Aykut Sığın

Doçent Dr., Aksaray Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü, Aksaray/Türkiye
Associate Professor, Aksaray University/Faculty of Science and Letters, Department of Sociology
Aksaray/Turkiye

eposta: aykutsgn@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1197-552X> - RorID: <https://ror.org/026db3d50>

Atıf/Citation: Akyıldız, N. A.-Sığın, A. 2024. 6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/39, 117-134.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1416663>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	08.01.2024
Kabul Tarihi/Accepted:	17.04.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.06.2024

6 ŞUBAT KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE TÜRK AİLE YAPISI: GELENEKSEL KODLARIN YÜKSELİŞİ

Öz

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli iki büyük deprem yıkıcı etkiler yaratmıştır. Bu çalışmanın amacı, depremzedelerin aile yapılarındaki değişimin yanı sıra, yerleşim bölgelerinden ayrıl(a)mama nedenlerini analiz etmeye çalışmaktır. Araştırma deseni olarak durum çalışmasının seçildiği araştırmada deprem bölgesinde 30 depremzedeyle yüz yüze (s=22) ve uzaktan (s=8) yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. "Afetlerin geleneksel kodları yeniden üretimi: Çekirdek aileden geniş aileye dönüş mü?" ve "mekânsal aidiyetin kurulmasında öne çıkan bir kurum olarak Türk ailesi" şeklinde iki ana tema belirlenmiştir. Çalışmanın ilk bulgusu; deprem deneyimi sonrasında dayanışma ve yardımlaşma duygusunun aile bağlarını güçlendirdiğini ve birkaç kuşağı bir araya getirerek çekirdek aile yapısından geniş aile yapısına geçiş sürecine benzer bir görünüm sergilediğini ortaya çıkarmıştır. İkinci bulgu ise mekân aidiyeti, toprağa bağlılık, toprağın geçim kaynağı oluşu ve güçlü Türk aile bağları gibi nedenlerle yerleşim alanını terk etmeme yönündeki tercihleri açığa çıkarmıştır. Çalışma, Türk aile yapısının dayanışma ruhuyla hızlıca geniş aileyi andıran bir görünüme evrilmeye kapasitesinin yanı sıra, depremzedelerin aidiyet duygularıyla toprağa bağlılık ve geleneksel üretim sistemlerinden de vazgeçmeme tercihlerini ortaya

koymuştur. Çalışmanın genel geçerlik veya kalıcılık iddiası bulunmamakla birlikte literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk aile yapısı, aile bağları, afetin aile bağlarına etkisi, geniş aile, çekirdek aile

Turkish Family Structure in the February 6 Kahramanmaraş Earthquakes: Rising Traditional Codes

Abstract

On February 6, 2023, two major earthquakes in Kahramanmaraş created devastating effects. This study aims to analyze the changes in the family structure of the earthquake victims as well as their reasons for not leaving their settlement areas. Case study was selected as the research design and face-to-face (n=22) and remote (n=8) semi-structured interviews were conducted with 30 earthquake victims in the earthquake zone. The two main themes identified are "reproduction of traditional codes through disasters: from the nuclear family to the extended family?" and "the Turkish family as a prominent institution in establishing spatial belonging". The first finding revealed the earthquake experience strengthened the sense of solidarity and family ties, exhibiting an appearance similar to the process of transition from nuclear family structure to extended family structure. The other finding revealed spatial belonging, attachment to the land, and the fact that the land is a source of livelihood as reasons not to leave the settlement area. In addition to the capacity of the Turkish family structure to rapidly evolve into one that resembles extended family with the spirit of solidarity, the study revealed the earthquake victims' attachment to the land with their sense of belonging and their preference not to give up traditional production systems. Although the study does not have a general validity or permanence claim, it is thought to contribute to the literature.

Keywords: Turkish family structure, family ties, effects of disasters on family ties, extended family, nuclear family

Giriş

Dinamik bir toplumsal kurum olarak aile, tarihsel süreç boyunca çeşitli değişim ve dönüşümler yaşamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda gözlemlenen Sanayi Devrimiyle geleneksel yapıda bazı çözümler görülmüş, toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunda köklü değişiklikler ortaya çıkmıştır (Tamara, 2000: 52). Bu değişimleri kimi zaman da afetler tetiklemiştir. İnsanların günlük hayatlarını aniden kesintiye uğratma etkileriyle afetler doğa, insan veya teknoloji kaynaklı tahrip edici olaylar olarak açıklanabilir (Çalan ve Akyıldız, 2021: 104). Türkiye de bulunduğu coğrafi konum ve sahip olduğu aktif fay hatları nedeniyle depremlerden etkilenmekte olan ülkelerden biridir. Daha önceki süreçlerde yaşanan büyük şiddetteki depremlerde ülkenin ekonomisiyle birlikte sosyal yaşam da çeşitli açılardan etkilenmiştir.

Bunun yanında 1950'li yıllarda sanayileşmenin hız kazanmasıyla birlikte Türkiye'de kırsal alandaki nüfus yoğunluğu kentsel alana doğru kaymaya başlamıştır. Kırsal yerleşimlerin boşaltılarak kent merkezlerine yığılması durumu, kentlerin aşırı kalabalıklaşmasını, kontrolsüz göçü, gecekondulaşmayı ve örgütsüz istihdam biçimlerini beraberinde getirmiştir (Keskin, 2016: 162). Koç'a (2014: 24) göre, 1950'li yıllardaki sosyo-demografik görünüme bakıldığında 15 yaş altı nüfusun toplumun yaklaşık %40'ını oluşturduğu, 2010'lu yıllarda %25'e gerilediği (65 yaş üzeri nüfusun aynı dönemde %3'ten %7 civarına yükseldiği) anlaşılmaktadır. 1950'den sonra Türkiye'nin nüfusu çoğunlukla şehirlerde yaşamaya ve yaşlanmaya başlamıştır. Ülkemizde kentleşme oranlarının artmasıyla birlikte "geleneksel Türk aile tipi olan geniş aile modeli" giderek azalarak yerini anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile modeline bırakmıştır (Dikeçligil, 2014: 26).

Afetlerin aile kurumu üzerinde dönüştürücü etkilerinin bulunduğu genel geçer bir bilgi olmakla birlikte (McFarlane, 1987:211), bu etkilerin daha fazla araştırılması gerekmektedir. Öyle ki, afetler insanlığın tanıdığı en eski, en zor tehditlerdendir. Afetlerin kısa/orta/uzun vadeli birçok zararı vardır. Afetlerin aile kurumuna olan yıkıcı etkileri;

- Aile üyelerinde tekrar bir afetin yaşanacağı korkusu, ne söyleneceğinin bilinmemesi veya konuşmak istenmemesine bağlı olarak gerçekleşen iletişim problemleri ve evden uzakta olanlar için endişelenme gibi afetten hemen sonra ortaya çıkan kısa süreli etkiler,
- Afetin getirdiği dönüştürücü etkiyle birlikte eşler arası bağlılığın azalması, aile üyelerinin başkalarının problemlerine fazla odaklanmaları nedeniyle ailevi/kişisel problemlerini göz ardı etmeleri ve yine aile üyelerinin sportif faaliyetler/boş zaman faaliyetleri gibi onları toplumsal yaşama eklemleyen faaliyetlerden uzaklaşmaları gibi afetten haftalar/aylar sonra ortaya çıkan orta süreli etkiler,
- Farklı krizler yaşandığında afet anılarının tekrar belirmesi, hayatın normale dönmesiyle daha önce bastırılan stresin gün yüzüne çıkması ve aile için krizlere yol açması gibi afetten aylar/yıllar sonra ortaya çıkan uzun süreli etkiler

şeklinde olabilir. Bu bağlamda afet sonrası dönemde aile işlev bozukluğu raporlamasının arttığı bilinmektedir (McDermott ve Cobham, 2012: 5). Çalışmanın temel amacı, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin depremzedelerin aile kurumunun yapısı üzerindeki etkilerini, nitel bir araştırma deseniyle görüşmecilerin duygu ve anlam dünyalarına girerek derinlemesine analiz etmektir. Bu kapsamda Türk aile yapısına ilişkin literatür taraması yapılmış ve deprem deneyimi sonrasında değişen ve dönüşen aileye ilişkin tercihler analiz edilmiştir.

1. Kavramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

1.1. Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile

İnsanlar tarih boyunca topluluklar hâlinde yaşamış ve topluluklarının diğer üyeleriyle etkileşim içinde olmuşlardır. Tüm toplumların tek doğal ve en temel kurumu ailedir. Aile, bireyin içine doğup büyüdüğü küçük bir sosyal grup olmasına rağmen, toplumsal yapının şekillenmesindeki en önemli kurumlardan biridir. Aile, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini, inançlarını ve tüm temel becerilerini öğrendiği ilk yerdir (Bahar, 2009: 72). Sosyolojik açıdan aile kurumu, akrabalık bağlarıyla doğrudan bağlı olan yetişkin aile üyelerinin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir topluluktur. Bu anlamda akrabalık bağları, evlilik veya kan bağı yoluyla bireyler arasında kurulan bağları da içermektedir (Güler, 1993: 40; Giddens, 2012: 247). Sadece biyolojik bir varlık değil, aynı zamanda önemli toplumsal özelliklere sahip bir kurum olan aile, toplumun diğer kurumlarının işleyişi ve devamlılığı için de önemlidir (Dundes, 1965: 3; Kabaklı Çimen, 2008: 23). Çocuk, içinde yetişeceği toplum ve kültür hakkında ilk ve en somut bilgileri aileden alır ve sosyal çevresiyle ilk temasını gerçekleştirir (Gökçe, 1996: 155). Bu sosyalleşme sürecinde çocuk, ailede kendisinden önce var olan kolektif yaşamı kolaylaştıran hazır davranış modelleri hakkında bilgi edinir ve toplumun kültürünü, normlarını, değerlerini, gelenek ve göreneklerini özümseyerek toplumsal yaşama uyum süreci açısından bilgi birikimi sağlar. Bu bağlamda aile içinde sosyalleşmeyi yeterince geliştiren aile üyeleri, onaylanan davranışlar hakkında bilgi edinerek toplumsal yaşama daha kolay uyum sağlayabilirler (Şentürk, 2008: 17).

Ailenin evrensel bir tanımını yapmak kolay değildir, çünkü tarih boyunca toplumların değişimine paralel olarak aile yapıları/işlevleri de değişip dönüşmüştür. Her toplumda yer alan aile kurumu, farklı fonksiyonlarla adlandırılıp üretim araçlarına, her bir aile üyesinin değerine ve yaşadıkları standartlara göre de değişip dönüşmektedir. Toplumsal yapılar değişirken aile kurumu da buna paralel olarak bazı yapısal dönüşümler geçirmiştir (Karan, 2020:125). Bu değişimler ailenin sınırları açısından birçok farklı tanımlamayı da beraberinde getirmiştir. Aile kurumu, bireylerin belli bir coğrafyaya yerleşmesiyle birlikte kimi zaman aynı kuşaktan kardeşlerle, kimi zaman da dikey kuşaklardan baba, oğul, torun gibi akrabalarla var olmuştur (Aydın, 2013: 35). Günümüz ailesini tanımlarken ekonomik temellerden ziyade; sevgi, saygı, ahlaki-dinsel temeller, korunma güdüsü, dayanışma duygusu, ortak amaçlar/çıkarlar gibi temellere ihtiyaç duyulmaktadır (Nirun, 1994: 23). Genel olarak aile kurumundan sonra Türk aile yapısının incelenmesi, çalışma konusu itibarıyla önem arz etmektedir.

1.2. Geçmişten Günümüze Türk Aile Yapısı

Toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösteren aile, kimi toplumlarda önemli işlevler yüklenirken kimi toplumlarda varlığı göz ardı edilebilen bir toplumsal kurum olmuştur. Toplumların üretim sistemleri, sosyo-ekonomik yapıları, dayanışma

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi
kültürü gibi parametreler kimi zaman aile kurumunun görece geri planda kalmasına neden olmuştur.

Diğer toplumsal kurumlar gibi aile de varlığını geçmişten alan tarihsel bir kurumdur. Dolayısıyla, günümüz Türk aile yapısını anlamak için onun tarihine ilişkin bilgi sahibi olmak gerekmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2018: 97). İslamiyet öncesi dönemde eski Türklerde aile yapısını inceleyen araştırmacılar, Türkçede aile kelimesine karşılık gelen ifadeye rastlamadıklarını; aile kurumunun kökenine odaklandıklarında ise o dönemde karı-koca ve çocuk ilişkilerinin yakın olmadığını, akrabalık şartlarını aileden ziyade boy üyelerinin belirlediğini ifade etmişlerdir (Tezcan, 2000: 21). Ancak o dönemde boy aidiyeti kutsallık atfedilen bir olgu olarak görülmüş ve dönemin örf, töre, adet ve gelenekleri aile düzenini belirleyen unsurlar olmuştur. O dönemde “ev bark sahibi olmak” şeklinde anlaşılan evlenme, dirlik ve düzen kurma anlamında ele alınmıştır. Orhun yazıtlarında geçen “bark” kelimesi evi mabet olarak anlamlandırmakta ve ona kutsiyet atfetmektedir. Dede Korkut hikâyelerinde rastlanan dualarda ise aile ocağının sürdürülmesi ve ocağın devam ettirilmesinin önemine vurgudan aileye verilen değer anlaşılmaktadır (Kabaklı Çimen, 2008: 116). Karakuş ve Eren Ökten’in (2021: 46) 44 adet Türk halk masalını inceledikleri çalışmanın sonucunda aile kurumunun Türk toplumundaki en önemli kavramlardan biri olduğu anlaşılmıştır.

Orta Asya bozkırlarından Anadolu’ya 9. yüzyıldan sonra gelen Türkler, yeni bir kültüre dâhil olmaya ve İslamiyet havzasına girmeye başlamışlardır. Öncesinde Şamanlık ve Budistlik gibi dinlerin etkisinde olan Türklerin töreleri, hukuk düzenleri, din/tanrı anlayışlarının İslamiyet’e olan benzerliği bu dinin benimsenmesini kolaylaştırmıştır. İslam aracılığıyla Fars/Arıp kültüründen etkilenen Türklerin aile yapısında kadının yeri görece gerilemiştir (Canatan ve Yıldırım, 2018: 104).

Osmanlı dönemi Türk ailesine bakıldığında tarıma dayalı üretim ilişkileri sonucunda çoğu ailenin geniş aile şeklinde yapılanarak birkaç kuşağı aynı çatı altında barındırdığı görülmektedir (Ortaylı, 2009: 75; Çizmeçi Ümit, 2016: 107). Bunun yanı sıra, İslamiyetle birlikte evlilik kurumuna dini bir kutsallık atfedilmiştir (Gökalp, 2016: 97). İslamiyet öncesinde ve sonrasında Türk ailesinin birkaç neslin bir arada yaşadığı ataerkil geniş aile modeli sergilediği; aile bireylerinin sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma gibi değerlerle evlilikleri sürdürdüğü görülmektedir. Geçmişten günümüze bazı bozulmalar olsa da Türkler tarafından toplumun temel yapı taşı olarak kabul edilen aile kurumunun temel unsurlarını ve değerlerini korunması, Türklerin geleneksel aile yapısına verdiği önemi göstermektedir (Tezcan 2000: 32).

Gerçek anlamda modernite, Cumhuriyet döneminde mümkün olmuş ve süreç Batılılaşma temelinde yürütülmüştür. Avrupa’nın referans alındığı bu modernleşme sürecinde kurumlar da değişmiştir. Bu dönemde aile ve ilişkiler ağı bir problem alanı olarak

algılanmıştır (Aytaç, 2015: 127). Genç Türkiye Cumhuriyeti, 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunuyla kadın ve erkeğe kanun önünde eşit haklar tanıyarak aile yapısında önemli gelişmelerin önünü açmıştır. Böylece erkeğin tek eşli evliliğini kabul eden yasalarla evlilik kurumu güvence altına alınmış ve çekirdek aile, Cumhuriyet döneminin egemen aile yapısı olmuştur (Canatan ve Yıldırım, 2018: 114). Medeni Kanun'un yasal dayanağıyla Türkiye, erkeklerin çok eşli evliliklerini yasaklamış, aile mallarının yönetiminde/miras paylaşımında kadınla erkeğe eşit haklar tanıyarak değişen aile yapısını temellendirmiştir (Bilge Zafer, 2013: 128).

Kentleşmenin artışıyla geniş aile tipinin gittikçe azaldığı ve anne, baba ve evlenmeyen çocuklardan oluşan çekirdek aile modelinin ülkemizdeki yaygın aile tipi olduğu bilinmektedir (Yılmazçoban, 2008: 42; Dikeçligil, 2014: 26). Türkiye'deki çekirdek aile modelinin geniş aile özelliklerini hâlâ koruduğundan bilinen modern çekirdek aile yapısıyla uyumlu olmadığı (Aydın, 2013: 80), dışarıdan evlenme esasına dayalı küçük aile olduğu iddiası da literatürde yer edinmiştir (Ergin, 1989: 182). Türklerde aile yapısı genel olarak babanın otoritesi altında tek eşli ve erkeğin kendi grubu dışından bir eşle evlenmesine dayalı evlilik modeli olarak tarif edilebilir. Eski Türklerde akrabalık ilişkilerinin çok önemli olduğu ve İslamiyet'ten sonra dinin onayladığı ölçüde akraba evliliklerinin yapıldığı bilinmektedir (Kabaklı Çimen 2008: 37). Türkiye'de çekirdek aile sayısı yüksek olmakla birlikte, geniş aile ve akrabalık bağları önemini koruyup kültürel süreklilikle gelişimini sağlamıştır (Türkdoğan, 1993:8). Sanayileşme/kentleşme olguları ülkedeki akrabalık bağlarının değerinde önemli bir değişiklik yaratmamış, modernleşen ülkedeki akrabalık ilişkileri batılı ülkelerle karşılaştırıldığında görece daha az dönüşmüş, aile/akrabalık ilişkilerine verilen önem ciddi düşüş göstermemiştir (Duben, 2012: 98).

Genel bir durum değerlendirmesinden sonra, çalışmanın kapsamını oluşturan Akdeniz ve Doğu Anadolu'daki Türk aile yapısının sosyolojik bir fotoğrafını çekmek de önemlidir. Sayın (2020: 365-381), Timur'un (1972) çalışmasına referansla bölgelere göre Türkiye'deki geniş/çekirdek aile yapısını irdelemiştir. Bu doğrultuda, ataerkil geniş aile ortalaması sırasıyla Karadeniz (%33,6), İç Anadolu (%17,6), Doğu Anadolu (%16,6), Batı Anadolu (%15,3) ve Akdeniz (%14,4) şeklindedir. Çekirdek aile oranına bakıldığında ise Akdeniz (%67,4), İç Anadolu (%63,6), Doğu Anadolu (%63,0), Batı Anadolu (%59,1) ve Karadeniz Bölgesi (%46,3) şeklinde bir tablo belirlemektedir. Bu bağlamda, Doğu Anadolu bölgesinde tarım ve hayvancılık gibi geleneksel üretim biçimlerinin yurdun diğer bölgelerine göre hâlâ yaygın olduğu düşüncesinden hareketle görülen ataerkil geniş aile yapısını değerlendirmek mümkündür. Sayın (2020: 367-368) Doğu Anadolu Bölgesi'nde çekirdek ailenin de yaygın olarak görülmesini ise toprak mülkiyetinin feodal toplum yapılanmasına benzer bir biçimde belli ellerde toplanmasına ve bu dağılımın dışındaki ailelerin çekirdek aile görünümü sergilemesine bağlamaktadır. Ancak toprak sahibi olmayan ailelerin de hane halkı sayısının fazla olduğu ve üyeler arasındaki ilişkilerin geleneksel bir nitelikte olduğu

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi not edilmiştir. Akdeniz Bölgesi'nde ataerkil geniş aile oranının düşük, çekirdek aile oranının yüksek olması ise ileri sanayileşme/kentleşmenin görüldüğü büyükşehirlerin etkisiyle birlikte, iç ve dış beyaz göç alan liman kentleri üzerinden okunabilir.

1.3. Aile ve Afetler Arasındaki İlişki

Yapılan araştırmalar afetlerin duygu ve davranışlar üzerindeki etkileri konusunda önemli ölçüde bilgi sağlamakla birlikte, bunların temel odak noktasının aileden ziyade birey olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, yapılan araştırmaların çoğunlukla psikolojik bir dayanağa sahip olduğu söylenebilir. Afet sonrasında aile literatürüne bakıldığında ampirik çalışmaların sınırlı olduğu ancak bunların önemli bulgulara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, afet sonrası dönemde evlilik içi stres artarak aile içi şiddete neden olabilmektedir (Norris ve Uhl, 1993; Adams ve Adams, 1984). Bazı diğer çalışmalar ise afetlerin ardından aile dayanışmasının arttığını göstermektedir. Bu bağlamda, afet sonrasında evlenme ve doğum oranları artarken boşanma oranları düşmekte ve afetlerden etkilenen aile üyeleri ilk sosyal destek kaynağı olarak diğer aile üyelerini görmektedir (Drabek vd., 1975; Nakonezny vd., 2004; Rodgers vd., 2005; Pfefferbaum & North, 2008; Silber vd., 2016). Alkın (2020: 82) Türkiye'de afet sosyolojisinin henüz etraflıca tartışılmadığına dikkat çekmekte ve literatürün teorik ve metodolojik açıdan eksik olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, mevcut çalışmanın sahadan derinlemesine bilgiler aktararak teorik tartışmalar çerçevesinde literatüre önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Mevcut araştırma, araştırma problemi "6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de meydana gelen depremlerde deprem bölgesindeki bireylerin konut tercihlerinde ne tür dönüşümler yaşanmıştır?" olan birincil araştırmanın yan çalışmasıdır. Adams'a (2022: 6) göre, araştırmacılar sahadan farklı şekillerde düzenlenip analiz edilebilecek geniş kapsamlı deneyim, gözlem ve mülakat verileriyle dönebilirler. Bu veriler farklı ancak muhtemelen birbiriyle bağlantılı konularla ilgili olabilir ve birden fazla bilimsel disiplin alanına belirgin ve önemli katkılar sağlayabilir. Birçok sosyal bilimci bu yaklaşımla önemli ve etkili bilimsel düşünceler geliştirmiştir. Özellikle nicel araştırmalara kıyasla daha esnek ve düşünömsel bir araştırma süreci sunan nitel araştırmalarda aynı verilerin farklı perspektiflerden analizi sıkça gözlemlenen bir durumdur. Bu doğrultuda sahadan döndükten sonra yapılan analizler sonucu ortaya çıkan "Deprem bölgesindeki yeni yaşam tercihleri bağlamında Türk aile yapısı nasıl etkilenmiştir?" sorusu çalışmanın araştırma problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın dayanak noktası, 6 Şubat 2023'de Kahramanmaraş depremleri sonrasında depremezdelelerin konut tercihlerindeki değişimleri anlamak amacıyla gerçekleştirilen saha araştırmasıdır. Söz konusu saha araştırmasının odak noktası konut tercihleri olmakla birlikte, görüşmecilerin verdikleri cevapların değişen konut tercihlerinin

yanı sıra, aile bağlarına yapılan vurguyu da içerdiği anlaşılmıştır. Buradan hareketle deprem deneyimi sonrasında aile bağlarına yüklenen anlamlar ayrı bir çalışma konusu olarak belirlenerek mevcut çalışma ortaya çıkarılmıştır.

Çalışma grubunu, depremi Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya'da deneyimlemiş depremzedeler oluşturmaktadır. Çalışma için özellikle bu dört şehrin seçilmesinin nedeni, araştırmacıların bu şehirlerde hem çalışmaya görüşmeci olarak katılabilecek hem de araştırmacılara rehberlik edebilecek tanıdıklarının bulunmasıdır. Saha araştırması öncesinde Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 25.04.2023 tarih, E-34183927-000-00000826388 sayılı ve 2023/03-20 nolu karar ile etik kurul izni alınmıştır.

Çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan toplam 30 kişiyle yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu örnekleme, potansiyel katılımcılara erişimin kısıtlı olduğu durumlarda kullanılır (Dattalo, 2008: 6). Sahada ortak bir deprem deneyimi olmasına rağmen (yani sahadaki herkes potansiyel birer katılımcı olabileceken), katılımcılardan araştırmacıları özellikle çalışmaya katkı sağlamaya istekli diğer potansiyel katılımcılara yönlendirmeleri istenmiştir. Çalışmanın teorik doygunluğa ulaştığı düşünüldüğü noktada görüşmeler sonlandırılmış ve görüşme dökümleri yapılmıştır.

Birinci araştırmacı ile Kahramanmaraş ve Malatya'da, ikinci araştırmacı ile Adana ve Hatay'da 01.05.2023-07.05.2023 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Deprem bölgesinde bulunan depremzedelerle yüz yüze görüşmeler (s=22), deprem bölgesinden ayrılmış depremzedelerle ise uzaktan görüşmeler (s=8) gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmeler, depremden etkilenen illerdeki Kredi ve Yurtlar Kurumları, çadır kentler ve konteyner alanlarında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yönteminin kullanılmasının nedeni, tahmin ve genelleme amacı gütmeyen katılımcılardan derinlemesine bilgi edinme hedefidir. Ayrıca sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemi doğal ortamında anlamayı amaçlayan nitel araştırmanın (Denzin ve Lincoln, 2005: 3) bir türü olan durum (örnek olay) çalışmasının yaşanmış bir deprem deneyimine odaklanması bağlamında mevcut çalışma için uygun olduğu düşünülmüştür. Cresswell'e (2014: 97) göre,

Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlanmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dokümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.

3. Bulgular ve Tartışma

Depremzedelerin demografik bilgilerinin yanı sıra, deprem öncesi/sonrasındaki aile üyesi sayılarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Görüşmecilerin Demografik Bilgileri ve Depremden Önce/sonra Aile Bilgileri

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Öğrenim	Depremde	Deprem	Deprem
-----------	----------	-----	--------	---------	----------	--------	--------

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi

				Durumu	Bulunduğu Yer	Öncesi Aile Durumu	Sonrası Aile Durumu
G1	Erkek	26	Yazılım Uzmanı	Lisans	Adana	Tek başına	4 kişi
G2	Erkek	54	Öğretmen	Lisans	Adana	5 kişi	6 kişi
G3	Kadın	28	Mimar	Lisans	Adana	3 kişi	7 kişi
G4	Erkek	37	Serbest Meslek	Lisans	Adana, Kozan	Tek başına	5 kişi
G5	Kadın	33	Öğretmen	Lisans	Adana	4 kişi	4 kişi ve akrabalar
G6	Erkek	26	Mimar	Lisans	Adana	6 kişi	8 kişi
G7	Kadın	18	Öğrenci	Lise	Adana	7 kişi	9 kişi ve akrabalar
G8	Erkek	59	Mühendis	Yüksek Lisans	Hatay	3 kişi	3 kişi ve akrabalar
G9	Kadın	24	Hemşire	Lisans	Hatay	Tek başına	6 kişi, 3 kuşak birlikte
G10	Kadın	25	Mimar	Lisans	Hatay	4 kişi	6 kişi, 3 kuşak birlikte
G11	Kadın	18	Öğrenci	Lise	Hatay	5 kişi	8 kişi
G12	Kadın	39	Ev Hanımı	Lise	Hatay	4 kişi	5 kişi ve akrabalar
G13	Erkek	25	Çalışmıyor	Lise	Hatay	4 kişi	7 kişi ve akrabalar
G14	Erkek	24	Paramedik	Önlisans	Kahramanmaraş Nurhak	2 kişi	5 kişi, 3 kuşak birlikte
G15	Erkek	25	Mimar	Lisans	Kahramanmaraş	Tek başına	3 kişi.
G16	Erkek	35	İşçi	Lise	Kahramanmaraş	4 kişi	6 kişi ve akrabalar
G17	Erkek	31	Akademisyen	Yüksek Lisans	Kahramanmaraş	Tek başına	4 kişi
G18	Kadın	33	Akademisyen	Doktora	Kahramanmaraş Pazarcık	4 kişi	6 kişi
G19	Erkek	23	Öğrenci	Lise	Kahramanmaraş Elbistan	4 kişi	5 kişi
G20	Kadın	25	Mimar	Lisans	Kahramanmaraş	4 kişi	4 kişi ve akrabalar
G21	Erkek	24	Grafiker	Lisans	Kahramanmaraş	4 kişi	2 aile birlikte
G22	Erkek	58	İşçi	Ortaokul	Malatya	6 kişi	8 kişi
G23	Erkek	46	Polis	Lisans	Malatya	4 kişi	6 kişi, 2 aile birlikte
G24	Kadın	44	Ev Hanımı	Lisans	Malatya	4 kişi	4 kişi
G25	Erkek	30	Mühendis	Yüksek Lisans	Malatya	3 kişi	4 kişi
G26	Kadın	42	İşçi	İlkokul	Malatya	5 kişi	5 kişi
G27	Kadın	52	Ev Hanımı	İlkokul	Malatya	3 kişi	3 kişi
G28	Erkek	21	Grafiker	Lisans	Malatya	5 kişi	Akrabalarının yanına göç

G29	Kadın	38	Öğretmen	Lisans	Malatya	4 kişi	5 kişi
G30	Kadın	26	Mühendis	Yüksek Lisans	Malatya	3 kişi	21 kişi

Ses kaydı alınan görüşmelerin dökümleri yapıldıktan sonra ATLAS.ti 9 yazılımı kullanılarak çalışmanın temaları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Afetlerin Geleneksel Kodları Yeniden Üretimi: Çekirdek Aileden Geniş Aileye Dönüş mü?

2. Mekânsal Aidiyetin Kurulmasında Öne Çıkan Bir Kurum Olarak Türk Ailesi.

Devam eden bölümlerde, bu temaları ortaya çıkararak görüşmelerden seçilmiş alıntılar sunulmakta ve konuya ilişkin teorik tartışma gerçekleştirilmektedir.

3.1. Afetlerin Geleneksel Kodları Yeniden Üretimi: Çekirdek Aileden Geniş Aileye Dönüş mü?

Çalışmanın bulguları, aile büyüklüğü/tipinin deprem sonrası koşullarla birlikte dönüştüğünü göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında deprem sonrası sürecin aileye ilişkin geleneksel kodları yeniden ürettiği görülmüştür. Yapılan görüşmelerde 25 görüşmeci deprem deneyimi nedeniyle aile sayısının arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda çekirdek aile tipinden geniş aile tipine doğru geçişe benzer bir görünümün gözlemlendiği söylenebilir. Görüşmecilerden bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Yedi kişiydik. Depremden sonra babaannem ve dedem de bizimle. Toplam dokuz kişiyiz. Anneannemler de, akrabalarımız da burada... Saymaya kalksam çok kalabalığız. Her gün bir aradayız (G7).

İki kişiyiz ama bebeğimiz önümüzdeki ay doğacak. Kayınvalidem ve kayınpederim de yanımıza taşınacaklar artık, eşime ve bebeğime destek olmak için. Üç kuşak bir arada; beş kişilik bir aile olacağız (G14).

Dört kişiydik depremden önce ama şimdi annem ve babamın alt katına taşındık; bir arada yaşıyoruz. Artık altı kişiyiz (G23).

İki kişiydik. Annemi de yanımıza aldık, artık benimle beraber yaşayacak. Üç kişiyiz şu an ama bebeğimiz doğacak ve dört kişi olacağız (G25).

Bazı görüşmecilerin aile üyeleri çekirdek ailelerini korumuşlardır. Öte yandan, depremden sonra dayanışma ruhuyla birçok ailenin ya aynı apartmanda ya da aynı yerleşim bölgesinde yaşamaya başladığı ve geleneksel Türk aile kodlarını yaşatarak bir arada bulunmayı tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Üç kişiydik ama depremden sonra ablam, eşi, ağabeyim ve eşiyle bir aradayız. Yedi kişiyiz artık (G3).

Üç kişiydik ama depremden sonra Elazığ'a anne ve babamın üst katına geçtik. Beş kişiyiz artık. Şehirde kardeşlerim de var; bir aradayız her gün. Üç kuşak bir arada... Kalabalık, geniş bir aile olduk. Depremin tek faydası bu oldu bize (G18).

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi

Ailem de yanımda, alt katta veya üst katta, onlar da yakınımızda olsun isterim. Nişanlım da kabul ediyor; evlendiğimizde annem, babam ve kardeşimle ayrılmayacağız, onlarla komşu olacağız. Bu depremden sonra hele hiç bırakmam. Ben nereye, onlar oraya. Memleketimi seviyorum, ailem de buradan kopmaz gibi geliyor (G19).

Evde üç kişi var gibi dursa da depremden sonra her şey değişti. Kardeşlerim ve aileleriyle birlikte toplam yirmi bir kişiyiz ve bir aradayız... Komşu dairelerde de olsa ayrılmayacağız. Depremden sonra ayrılmamaya, sonrasında da aynı apartmanda yaşamaya karar verdik (G30).

Bazı görüşmeciler, depremlerde aile üyelerini kaybeden ailelerde dayanışma ruhunun daha fazla geliştiğini belirtmiştir. Bir aile üyesinin kaybı, diğer aile üyelerinin daha sıkı bağlarla birbirlerine kenetlenmelerini sağlamıştır. Katılımcılar şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Dört kişiydik depremden önce. Babamı kaybettik. Amcam bizi yanına aldı. Ankara'da amcamlara yakın bir ev tuttuk; bir aradayız. Amcam, yengem ve iki kuzenimle bir aradayız; yedi kişiyiz. Bize çok destek oluyorlar (G13).

Annem, babam ve kızım ile yaşıyorduk, eşim daha önce vefat etmişti. Annem ve babamı depremde kaybettim. Şimdi ise çadırdaki amcam, yengem ve iki kızıyla bir arada yaşıyoruz. Altı kişilik bir aileyiz yani (G16).

Tek başıma yaşıyordum burada ama depremden sonra güvenli bir yapıda olmama rağmen ailemin ısrarıyla Trabzon'a döneceğim. Annem çok endişelendi, psikolojik olarak çok etkilendi. Artık dört kişi bir arada olacağız (G17).

Dört kişilik bir aileydik ama şimdi iki aile bir arada yaşıyoruz. Amcam, yengem ve iki kuzenimizi de yanımıza alarak Ankara'ya geçtik. Amcam ve ailesiyle komşuyuz. Birbirimize destek oluyoruz, iki aile bir aradayız (G21).

Bazı görüşmeciler, akrabalarına duydukları yakınlık nedeniyle deprem bölgesinden ayrılmadıklarını, ayrılanların da akrabalarının bulunduğu kentte kendilerine yakın yerlere yerleştiklerini belirtmişlerdir. Deprem deneyimiyle birlikte akrabalar da çekirdek ailenin bir parçasıymış gibi değerlendirilmeye başlanmış gibi görünmektedir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Dört kişiyiz ama akrabalarla kenetlendik şimdilerde, aile sayımız büyüdü diyebilirim (G5).

Beş kişiydik; babamı depremde kaybettik. Sonra dayım, yengem bizi Ankara'ya yanlarına aldılar, iki kuzenimle de bir arada yaşıyoruz. Yani sekiz kişiyiz (G11).

Dört kişilik bir aileydik. Eşimi depremde kaybettim. Şimdi annem ve babamın yanında iki kızım ile yaşıyoruz. Evde beş kişiyiz ama komşularımız olan iki ağabeyim ve eşlerini de saymalıyım. Yatmadan yatmaya evlerine geçiyorlar. Depremden sonra dokuz kişilik bir aileyiz denebilir (G12).

Akrabalarımıza yakın bir ev tutup onlarla bir arada olacağız. Akrabalarımız çok orada (G28).

Katılımcıların aktardıklarına dayanarak deprem deneyiminin aile bağlarını sıkılaştıracak şekilde işlev gösterdiği söylenebilir. Araştırmanın kapsamı doğrultusunda deprem bölgesinde çekirdek aileden geniş aileye doğru bir evrilmenin gerçekleştiğini söylemek güçtür ancak aile üyelerinin birbirlerine sıkı sıkıya kenetlenmesi, farklı kuşakların

bir arada yaşamaya başlaması ve dahası kan bağı olmasa bile deprem bölgesindeki insanları ailelerinin bir parçasıymış gibi görmesi geleneksel kodların deprem sonrası süreçte yükseldiğini ortaya koymaktadır.

4.2. Mekânsal Aidiyetin Kurulmasında Öne Çıkan Bir Kurum Olarak Türk Ailesi

Çalışmanın ikinci teması, deprem sonrası süreçte mekânsal aidiyetin sağlanmasında Türk ailesinin önemini ortaya koymaktadır. Aile üyelerinin deprem bölgesinde ikamet etmelerinin depremzedelerin, ekonomik imkânları olsa bile, buradan ayrılmamaları noktasında önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. 18 katılımcı bu konuya değinmiştir. Görüşmecilerden bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

Adana'da yaşamak isterim, çünkü bu topraklarla aramızda bir bağ var. Tüm akrabalarım burada ve bu bağı kaybetmek istemem. Burada, belki de Adana'nın kırsal kesiminde, bir beldede güvenli bir yapıda ailemle ve akrabalarım ile yakın olarak yaşamak isterim (G5).

Evimize geçen hafta geri döndük. Annem ve kardeşim hariç... Şehirden ayrılmayız; tüm akrabalarımız burada, anneannemler, babaannemler, herkes... Babaannem ve dedem de bizimle yaşayacak artık (G7).

Hayır, şehir değiştirmedik ama kırsala geçti ailem. Tüm akrabalarımız burada; annem ve babam ayrılmaktan yana değil. Bundan dolayı da şehir değiştirmeyi düşünmedik. Zaten memleketimiz olduğundan dolayı, ailenin büyük bir çoğunluğu da burada olduğundan kent değiştirmek gibi bir şey ailemin gündeminde yok (G10).

Depremden sonra herhangi bir şehir değiştirmeyi düşünmedim ama ailem burada olmasaydı ve değiştirmem gerekseydi depremin olmadığı bölgeleri tercih edebilirdim sanırım. Şehri değiştirmesem de evi değiştirmeyi istiyorum (G24).

Görüşmecilerden bazıları bölgeye özgü geleneksel yöntemlerle tarım ve hayvancılıkla uğraştıklarını ve bu şekilde ailelerinin geçimini sağladıklarını ya da aile ekonomisine katkıda bulduklarını belirtmişlerdir. Bu anlamda tarım ve hayvancılık gibi geleneksel üretim biçimleri aile bağlarıyla birlikte mekânsal aidiyeti güçlendirmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekilde olmuştur:

Hayır, şehir değiştirmek için imkânımız da yok zaten. Nereye gidelim? Bizler de köyde yaşamının uygun olduğunu kabul edip yaşamaya karar verdik. Hayvan, tarım için elverişli, kira derdi de yok diye bu evde yaşamayı tercih ettik (G16).

Ablaların bahçeli müstakil hafta sonu evi vardı, kayısı ağaçlarıyla dolu... İki bacı o bahçenin kayıplarını toplayıp mevsiminde kurutup toptancıya satıyoruz. İkimiz için de iyi bir gelir kaynağı... Oradaki bahçe evine geçtik. Orada uzun süre iki aile bir arada kaldık. Çok etkilenmiştik, orası çok güvenli hissettirdi. İyi ki böyle bir imkâna sahiptik (G24).

Yüksek katlı havalı siteler, rezidanslar... Gördük hepsinin sonunu... İmrenirdim aslında, şöyle bir evde yaşasam ne güzel olurdu, diye ama artık hiç gözümde yok. Benim güvenli, sağlam iki göz evim bana saray... Eşim de, ben de Malatyalıyız, ailelerimiz de buralı; bu şehirden başka bir şehirde yaşamak istemem. Evimin bahçesini kayısı kurutma ve sermede kullanıyorum. Kayısı bahçemiz var, ben de aileme destek oluyorum. Ev hanımıyım, evlatlarımla eğitim masraflarına destek oluyorum.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi

Başka şehirde bu imkânları yakalamak zor. Zaten evimiz ve ailemiz güvende olduğu, eşimin işi, akrabalarımın burada olması, evlatlarımın eğitimi gibi sebeplerle de ayrılmayı düşünmeyiz Malatya'dan (G26).

Bu tecrübeden sonra tüm aileyle bir arada kalacağımız bir yapı inşa etmeye karar verdik. Komşu gibi aynı apartmanda yaşayacağız. Kayısı bahçemiz var zaten burada. Annem ve babam için çok önemli. Ailece toplama, kurutma ve ambalajlamayı yapıyoruz. Kalabalık ailenin faydası... Oradaki gelirimiz bizim için önemli; bırakıp da gidemeyiz. Şu an akrabalarımız ve tüm ailem bu şehirde. Gitmek benim için zor (G30).

Ekonomik gerekçeler de yer değişikliği konusunda belirleyici olmuştur. Görüşmeciler ailelerini güvende tutmak için yer değiştirmek istemelerine rağmen ekonomik çaresizlikler nedeniyle bölgeden ayrılmadıklarını ifade etmişlerdir:

Çadırda kalıyoruz ailecek. Buna da şükür, diyoruz. İmkânımız da yok zaten. Çadırda kalmak onlara daha iyi geliyor aslında; acil bir durumda kendimizi dışarıya atabilecek olmanın vermiş olduğu bir güven hissi var, bu yeterli. Neyleyim asansörlü, yangın merdivenli, lüks konutları... İçinden sağ çıkamadıktan sonra (G5).

Maddi yetersizlik de var tabii... Başka ev almaya gücümüz yetmedi. Ne kadar eski olduğunu bilsek de orada oturmak zorundaydık. Depremden sonra dönecek yerim yok. Ne yapacağımı bilmiyorum. Çok karamsarım. Ne evim kaldı ne başka bir şeyim... Memleketime dönmek isterim tabii ki, yaralarımızı orada sarmak isterim. Ama nasıl dönerim? Ne yaparım? Hiç bilmiyorum (G22).

Her gün Malatya'ya işe gidip akşam iş çıkışı Elâzığ'a, ailemin yanına, geri geliyorum. Akrabalarımızın evinde kalıyoruz. Malatya'ya dönebilmek için maddi ve manevi gücümüz yok hâlâ maalesef (G23).

Hayır, depremden sonra şehir değiştirmedik. Değiştirmek zorunda kalsaydık da gücümüz yok ki... Hayvanlarımız ve toprağımız var. Tarımla geçiniyoruz, gidemeyiz bir yere... Kayısı toplayıp, kurutup satıyoruz. Geçimimizin büyük bölümü de bundan. Hayvanlarımız da var, yumurtası, sütü... Yıllarca bahçemize baktım, evladım gibi ağaçlarımızı büyüttüm, buralara emek harcadım. İmkânlarımız da kısıtlı zaten... Bu toprakların her karışında emeğim var... Toprak belki bize kızdı ve kızdığı için de yarıldı ama biz onu bırakamayız, biz onu terk edemeyiz (G27).

Aksine, bazı görüşmeciler depremden sonra güvende olma ve akrabalarının yanında yaşama isteği gibi nedenlerle bölgeyi terk ettiklerini belirtmişlerdir. Yine burada dikkat çeken bir nokta, deprem deneyimi sonrasında akrabaların yanında bulunmanın bir güven hissi sağladığıdır. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Evet, tabii ki depremden sonra şehir değiştirdik. Annemlere ulaştım apar topar... Onları da alıp hemen amcamların yaşadığı şehir olan Ankara'ya geldik, amcamlara yakın olan Öveçler'de ev tuttuk (G9).

Ankara'da yaşamaktan dolayı huzurluyuz. Çok şanslıyız. Dayım, babamın yokluğunu hissettirmemeye çalışıyor; bize evini açtı. Müstakil bir yapıda yaşıyoruz. Kardeşlerim de bahçeli bir evde yaşamaktan dolayı çok mutlu. Deprem bölgesinde olmadığımız için çok şükrediyoruz, bazı ahbaplarımız çadırlarda ve perişanlanmış, üzülüyoruz (G11).

Hatay'ı özliyorum; çarşılarını özellikle... Mecburiyetten ayrıldım, köklerimiz orada ama Konya'da olmaktan dolayı mutluyum. Deprem ihtimali olmayan iki, üç şehirden biri... Şanslıyız. Çocuklarımızla bu şehre de alışmaya başladık (G12).

Babamı kaybettikten sonra amcam da, halam da Ankara'da yanlarında olmamızı istediler, iyi de oldu. Amcamlara yakın bir ev tuttuk; bir aradayız. Depremün yüreğimizde yarattığı enkazı toparlamaya çalışıyoruz (G13).

Aileye olan bağlılık, katılımcıların deprem bölgesinden bireysel olarak uzaklaşmalarını sağlayacak maddi imkânları olsa dahi bunu tercih etmediğini göstermektedir. Bu bağlamda katılımcılar “ya hep ya hiç” anlayışıyla ya ailecek deprem bölgesinde kalmayı seçmişler ya da ailecek göç etmişlerdir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşarak ailenin geçimini sağlayan katılımcılarda da geleneksel kodları çağrıştıracak şekilde geçimin sağlandığı topraktan uzaklaşmama eğilimi gözlemlenmiştir. Bu noktada özellikle beyaz yaka çalışanların toprağa bağlılığının olmadığı, mekânsal aidiyetin aile üzerinden kurulduğu anlaşılmıştır.

Değerlendirme ve Sonuç

Çalışmanın bulguları göstermiştir ki deprem tecrübesinden sonra kimi bireyler aidiyet, dayanışma ve destek duygusuyla, kimi bireyler de ekonomik çaresizliklerle akraba ve yakın aile bireyleriyle bir arada olma, birlikte yaşama kararı alarak yaşamlarına devam etmişlerdir. Depremle beraber aile bağlarının güçlenmesi, üç kuşağın bir arada yaşama tercihleriyle birlikte çekirdek aile yapısından geniş aile yapısına dönüşü andıran bir durum görünürlük kazanmıştır. Deprem korkusu, aile bireylerinde yaşanan kayıplar ve ekonomik çaresizlikler aile bağlarındaki dayanışma ruhunu ve kenetlenmeyi de beraberinde getirmiştir. Aile bağları; ailenin özünü, dayanıklılığını ve toplum içinde olmaktan duyulan memnuniyeti belirlemektedir (Sorys, 2021: 16). Redfield (1947: 301) toplumun, aile üyelerinin her birinden farklı beklentilere sahip olduğunu belirtmiştir. Mevcut çalışma, deprem sonrası dönemde artan dayanışma duygusuyla birlikte bütün aile üyelerinin her türlü beklentiye karşılamak için hazır olduğunu da ortaya koymuştur. Bu durum cinsiyet, yaş, meslek ve öğrenim durumundan bağımsız olarak bütün katılımcılarda gözlemlenmiştir.

Bahsi geçen dayanışma ve yakınlaşma, kitlelerin afet sonrası tepkilerini araştıran çalışmalara bakıldığında literatürle uyumlu görünmektedir. Öyle ki, afet sonrası dönemlerde ailevi bağlar güçlenmekte, maddi ve manevi destek açısından ilk kaynak aile üyeleri ve yakın akrabalar olarak görülmektedir. Örneğin Drabek vd. (1975), 1966 yılında Topeka/Kansas'ta gerçekleşen kasırganın akrabalık ilişkileri üzerine etkilerini incelemişler ve afetzedelerin afet sonrası dönemde yakın akrabalarını yardım kaynağı olarak daha sık ziyaret ettiklerini ortaya koymuşlardır. Silber vd. (2016) de afetten hemen sonraki dönemde ailelerin birbirlerine olan ihtiyaçlarının arttığını belirtmişlerdir. Öte yandan, afet sonrası dönemde değişip dönüşen aile ilişkilerini inceleyen araştırmaların büyük bölümünün daha fazla ancak yüzeysel bilgi sunan nicel araştırma yöntemleriyle yürütüldüğü veya sosyal dönüşümlerden ziyade travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunlara odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırma, deprem sürecini yaşamış birey/ailelerin

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi
duygu ve anlam dünyalarına bütüncül bir yaklaşımla girmeye çalışarak Türk aile bağlarındaki güçlenmeyi anlamaya çalışmıştır.

Araştırma sonucunda görülmüştür ki depremlerden kısa süre sonra geleneksel geniş aileye benzer yapılanmalar cinsiyet, yaş, meslek veya öğrenim durumu fark etmeksizin depremzedeler için artış göstermiştir. Aileye olan bağlılık bütün katılımcılarda artmış, aile bir mekânsal aidiyet belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu saptamaların aradan geçen süre zarfında değişim gösterip göstermeyeceğini anlamak için uzamsal çalışmalara ihtiyaç vardır. Afetlerin genel olarak toplumsal yaşamdaki etkilerinin kalıcılığını görebilmek için afet bölgesine bir süre sonra tekrar gidilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın nitel yapısı da göz önünde bulundurulduğunda elde edilen bulguların kalıcılığı veya genel geçerliğine dair bir iddiada bulunmak doğru olmayacaktır. Bu bağlamda mevcut çalışmanın ileride yapılacak çalışmalar için bir yol gösterici olarak ele alınarak genişletilebileceği düşünülmektedir.

Türk ailesinin kriz anlarında hızlı bir biçimde kenetlenmeye açık yapısının yanı sıra, mekânsal aidiyetin kurulmasındaki önemi de mevcut çalışmada kendisini göstermiştir. Türk ailesi, ekonomik imkânları olsa dahi geniş ailesinin bulunduğu mekândan uzaklaşmamayı tercih etmektedir. Bu da Türk halkında mekânsal aidiyetin kurulmasında aile bağlarının önemini gözler önüne sermektedir. Deprem deneyimi bu bağlamda ailevi kenetlenmeyi güçlendirmek üzere bir işlev göstermiştir. Özellikle kriz anlarında dayanışma gücünün harekete geçmesiyle geleneksel Türk aile kodları, mekânsal aidiyetle gelenek ve göreneklerin birleştirici gücünü ortaya çıkararak milli aile değerlerini daha görünür kılmıştır.

Kaynakça

- Adams, Nicholas Norman. 2022. "Salami Slicing: Clarifying Common Misconceptions for Social Science Early-career Researchers". *SN Social Sciences*, 2(88), 2-13.
- Adams, Paul. R. & Adams, Gerald. R. 1984. "Mount Saint Helens's Ashfall: Evidence for a Disaster Stress Reaction". *American Psychologist*, 39(3), 252-260.
- Alkın, Ruhi Can. 2020. *Dünyada ve Türkiye'de Afet Sosyolojisi: Afetlerin Sosyolojideki Yerine İlişkin Bir Literatür Taraması*. Ed. İslam Can, Afet Sosyolojisi içinde (ss. 63-81). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aydın, Mustafa. 2013. *Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını*. Ed. İslam Can, Sistemik Aile Sosyolojisi içinde (ss. 65-86). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aytaç, Ahmet Murat. 2015. *Ailenin Serencamı: Türkiye'de Modern Aile Fikrinin Oluşması*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bahar, Halil İbrahim. 2009. *Sosyoloji*. Ankara: Uşak Yayınları.
- Bilge Zafer, Ayşegül. 2013. "Cumhuriyet ile Birlikte Değişen Aile Yapısı ve Kadının Durumu". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(24), 121-134.
- Canatan, Kadir & Yıldırım, Ergün. 2018. *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Çalan, Melike & Akyıldız, Nihal Arda. 2021. *Sustainable Disaster Management and Urban Transformation: The Case of Elazığ Karsiyaka*. B. B. Ekici & N. A. Akyıldız (Ed.). In *Architectural Sciences and Technology* (ss. 27-48). France: Livre De Lyon.
- Çizmeçi Ümit, Esra. 2016. *Aile, Medya ve Serbest Zaman*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Creswell, John W. 2014. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Çev. M. Bütün, S. B. Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dattalo, Patrick. 2008. *Determining Sample Size*. Oxford: Oxford University Press.
- Dikeçligil, Beğlü F. 2014. *Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu*. Ed. Mustafa Aydın, Aile Sosyolojisi Yazıları içinde (ss. 13-50). İstanbul: Açılım Kitap.
- Drabek, Thomas E., Key, William H., Erickson, Patricia E. & Crowe, Juanita L. 1975. "The Impact of Disaster on Kin Relationships". *Journal of Marriage and Family*, 37(3), 481-494.
- Duben, Alan. 2012. *Kent, Aile, Tarih*. Çev. L. Şimşek. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dundes, Alan. 1965. *What is Folklore? The Study of Folklore*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ergin, Muharrem. 1989. *Dede Korkut Kitabı 1*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Giddens, Anthony. 2012. *Sosyoloji*. Çev. Ü. Yıldız Battal. İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Gökalp, Ziya. 2016. *Türk Ahlakı*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Gökçe, Birsen. 1996. *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Güler, Ali. 1993. *İlk Yazılı Türkçe Metinlerde Aile ve Unsurları*. Sosyo-kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi 1 içinde (ss. 39-53). İzmir: Beri Kitabevi.
- Kabaklı Çimen, Latife. 2008. *Türk Yöresinde Kadın ve Aile*. İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Karakuş, Neslihan & Ökten, Celile Eren. 2021. Community Construction with Turkish Tales. *Bilig*, 97, 29-53.
- Karan, Cuma. 2020. "Modern Ailenin Çıkmazları ve İslam Ailesi". *İlahiyat Akademi Dergisi*, 11, 125-158.
- Keppel, Geoffrey & Wickens, Thomas D. 2003. *Design and Analysis: A Researcher's Handbook*. New Jersey: Prentice Hall.
- Keskin, Enes. 2016. "Kentleşme Sürecinde Ailenin Değişimi: Bursa'da Bir Alan Araştırması". *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12(Özel Sayı), 161-189.
- Koç, İsmet. 2014. *Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi: 1968-2011*. Ed. Mustafa Turğut & Semiha Feyzioğlu. Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler içinde (ss. 24-48). Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti.
- McDermott, Brett M. & Cobham, Vanessa E. 2012. "Family Functioning in the Aftermath of a Natural Disaster". *BMC Psychiatry*, 12(55), 1-7.
- McFarlane, Alexander. 1987. "Family Functioning and Overprotection Following A Natural Disaster". *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 21, 210-218.
- Nakonezny, Paul A., Reddick, Rebecca & Rodgers, Joseph Lee. 2004. "Did Divorces Decline after the Oklahoma City Bombing?". *Journal of Marriage and Family*, 66(1), 90-100.
- Nirun, Nihat. 1994. *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Türk Aile Yapısı: Geleneksel Kodların Yükselişi

- Norris, Fran H. & Uhl, Gary A. 1993. "Chronic Stress as a Mediator of Acute Stress: The Case of Hurricane Hugo". *Journal of Applied Social Psychology*, 23(16), 1263-1284.
- Ortaylı, İlber. 2009. *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Pfefferbaum, Betty & North, Carol S. 2008. "Children and Families in the Context of Disasters: Implications for Preparedness and Response". *Fam Psychol*, 24(2), 6-10.
- Redfield, Robert. 1947. "The Folk Society". *American Journal of Sociology*, 52(4), 293-308.
- Rodgers, Joseph Lee, St. John., Craig A. & Coleman, Ronnie. 2005. "Did Fertility Go up after the Oklahoma City Bombing? An Analysis of Births in Metropolitan Counties in Oklahoma, 1990-1999". *Demography*. 42(4), 675-692.
- Sayın, Önal. 2020. *Aile Sosyolojisi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Şentürk, Ünal. 2008. "Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler". *Aile ve Toplum: Eğitim ve Kültür Araştırma Dergisi*, 10(4), 7-31.
- Silber, Earle, Perry, Stewart E. & Bloch, Donald A. 2016. "Patterns of Parent-Child Interaction in a Disaster". *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 21, 159-167.
- Sorys, Stanslaw Andrzej. 2021. "Transformation of Family Ties". *Family Forum*, 10, 15-35.
- Tamara, K. Hareven. 2000. *Families, History And Social Change: Life Course and Cross Cultural Perspectives*. New York: Westview Press.
- Tezcan, Mahmut. 2000. *Türk Ailesi Antropolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Timur, Serim. 1972. *Türkiye'de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Türkdoğan, Orhan. 1993. *Türk Ailesinin Genel Yapısı*. Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi 1 içinde (ss. 1-38). Beri Kitabevi.
- Yılmazçoban, Muhsin. 2008. "Aile Kurumu ve Türk Ailesinde Bütünlükçü Yapı". *Türk Dünyası Araştırmaları*, 176, 153-168.

Sorumlu Yazar/Yazarlar

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler- yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak (ithenticate) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: dergiavrasyad@gmail.com - <https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyad>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkını Avrasya Uluslararası Araştırmaları Dergisi'ne devretmektedirler ve ilgili çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Evaluation: The preliminary review of this article was reviewed by two internal referees (editors-editorial board members) and the content review was reviewed by two external referees using the double-blind refereeing model. It was confirmed that it does not contain plagiarism by scanning for similarity (ithenticate).

Ethical Statement It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: dergiavrasyad@gmail.com - <https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyad>

Conflicts of Interest The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License The authors transfer the copyright of their work published in the journal to the Journal of Eurasian International Studies. Related works are published under CC BY-NC 4.0 license.

